

Valós szereplők valótlan története

Balázs Attila: *Szép kis történetek*. zEtna, Zenta, 2014

Gyakran felmerülhet életünk során, vajon hogyan alakult volna az, ha egy-egy alkalommal másképp döntünk, vajon hol tartanánk akkor? Mi lett volna, ha nem ebben az országban élünk? Ha néhány évszázaddal előbb születünk? Hogy élhettek az őseink? Balázs Attila vette magának a bátorságot, és *Szép kis történetek*et kreált ezekből a „mi lett volna, há”-kból, az álom és a valóság határán. Mi a valós? Ami igaz? Ami igaz volt? Ami igaz lehetne? És ami igaz, az mindig valós is? A mai cybervilágban látszatéletek és látszatigazságok vannak. Ezért ragadtak meg Balázs Attila története, melyekben az elbeszéléseknek valós alapja van (vagy lehetne), dús (esetenként buja) fantáziavilággal körítve.

A mű időkezelése – emlékeztetnénk, a könyvben a távoli és a közelmúlt a jelenrel és a jövővel szorosan összefonódik – az idősíkok egymásra helyezésén alapul, a cselekmény terei pedig Amerikától Újvidékig húzódnak. A legtöbb történet azonban mégis Budapesten játszódik, a Király utcában. Az elbeszélések híven tükrözik a letűnt idők báját, apróságokra is kitérnek, hiszen azok néha más fényben tüntetik fel a fontos dolgokat.

Habár irodalomtörténeti értelemben Kerényi Frigyes munkássága eltörpül kortársáé, Petőfié mellett, Balázs Attila egyik története mégis figyelmet szentel neki, hiszen Kerényi Petőfire is hatással volt (vagy lehetett volna). Az előbbinek tizennyolc éves korában már megjelentek versei Vidor Emil álnéven. „Vidor Emil, mondja ugyancsak Pákh, nem tartozott azon nevek közé, melyek látásánál ellenállhatatlan olvasási vágy szállja meg az embert, ámde azok közé sem, amelyek közönnyel töltenek el, s csak azért vannak kinyomtatva, hogy jelül szolgáljanak a továbbalapozáshoz” (8). Ez az álnév nem kis önismerettel került kiválasztásra, hiszen egy Vidor Emil másként él, érez és fogalmaz, mint egy Kerényi Frigyes.

A *Bolygó Kerényi* utáni időutazás következő állomása napjaink Budapestjének 10. kerülete. R. V. éjszakáról éjszakára arra lesz figyelmes, hogy a szemközti ablakból is hajnalig szűrődik ki a fény, és egy zömök férfi hajlong az íróasztal előtt. Két vajdasági irodalmár sorsszerű találkozása ez, előbb csak a túll mögül, később személyesen. G. N., a „Szenttamási Tarzan” csevegett és koccintott is R. V.-vel. Szerzőnk pedig, mint egy összekötő, R. V.-nek barátja, G. N.-t pedig előző munkahelyéről ismerte tüzetesen a *Rózsaméz*ről és a *Virágos Katona* című történeteivel egyetemben. G. N. már nemcsak Szenttamáshoz és Vajdasághoz kötődött, hanem az egész világhoz, mégis szülőföldi vonatkozásokkal fűszerezte Krebst és Gallai történetét. Háromszor találkoztak, a negyedik találkozás bár meg volt beszélve, sosem jött létre, utólag aztán kiderült, hogy a kárókatónák nem jönnek vissza. R. V. az Építész nevű kocsmában megemléltette szerzőnknek: „tudod, azt hallottam, a szegedi kórházban, ahová került, amikor az ápolónő megkérdezte tőle, kérne-e valamit, azt mondta: egy kis konyakot, nővérke, ha még lehetne. Ha akkor kap, lehet, Gion Nándor ma is él, mondtam. Vagy csak gondoltam. Radics Viktória válaszára nem, csak az összevont szemöldökére emlékszem” (40). A magyarok a nagyvilágban újabb sztorigja Pék Györgyről, alias Gregory Packről és Szerelméről, Delphine-ről szól. Az Amerikába kivándorolt állatidomár Delphine-je nem egy nő, hanem egy delfin: ecseteli a delfinfiúkkal és -lányokkal való szexuális tapasztalatait.

Amerikában sok minden megesik. Walburga Oesterreich és Otto Sanhuber története is kilóg a mindennapokból. A gazdag köténygyáros feleség elveszíti egyetlen fiát. Az őt körülvevők azt hiszik, bánatában néz meg minden fiatalabb, szinte a fia korabeli férfit. A sors viszont úgy hozza, hogy az egyik ilyen, a fiatal, zsidó származású varrógépszerelő lesz a szeretője. Mikor aztán kezd gyanús lenni a sok szerelés, az asszony a padlásra költözteti. Szerelmük évekig tart, míg Otto „balszerencsésen” le nem lövi Mr. Oesterreichot. A gyilkosságot sikerül eltusolni, egy rablótámadásra fogni, az igazság mégis kiderül, ám valahogy büntetlenül megússzák, majd mindketten külön utakon folytatják életüket.

„We all live in a yellow submarine / Yellow submarine, yellow submarine” – visszhangzik Péterváradról a The Beatles zenéje. Történt ugyanis a hatvanas évek vége táján, hogy Újvidéknél egy sárga tengeralattjáró bukkant fel a Duna titokzatos mélységeiből, az angol beatzene képviselőivel a fedélzeten. A hírességek hidegvérüket megőrizvén, egyéb elfoglaltságaik mellett végigsétáltak a macskaköves Duna utcán, és betértek a török cukrászdába. Mindeközben a várost ellepték a plakátok, amelyek a The Beatles péterváradai koncertjét voltak hivatottak tudatni a városla-

kókkal. Ez bizony sikerült, még maga Tito marsall is megtapsolta őket a közönség soraiból. Így utólag sem jöttünk rá, kinek volt nagyobb dicsőség: az énekeseknek, hogy az akkori elnök ilyen módon fejezte ki tiszteletét, vagy Titónak, hogy a The Beatles váratlanul meglátogatta országát.

Időutazásunkat vonaton folytatjuk tovább, nevezetesen a Laudánium expresszen, ahol útitársaink, a Fialat Harcos és Nin, az Álomhercegnő egymásra találása és szenvedélye még a követ is meglágyítaná. A harcos feleségének azonban keményebb a szíve. Őt nem lehet meghatni, és az igaz követ, amit a fiatal harcos meglelt, az asszony a hegyoldalnak vágja, hogy az millió darabokra török. Ezekből a darabokból négyzürmű, változó színű virág nő. Álmában a katonának megjelenik a hercegnő, és a következő tanácsot adja: „Kedvesem, immár nincs sok időnk hátra! Ha enyhíteni akarsz fájdalmadat, ha meg akarsz őrizni egykori boldogságunk emlékét, ha nem akarsz végképp bezupálni, mert szabadságra törekszel a rabság helyett, millió *ha* meg *is-is*, akkor gyűjtsd össze a virágokból kicsorduló mákonyt, szippantsd fel, szívedből fakad az...” (168). Lám, az Álomhercegnő is bolyong és döntéseivel küzd, a *ha* kötőszók erdejében. Mi, egyszerű emberek, nem csoda, ha elcsüggedünk. Csáth Géza, a Fialat Harcos és küzdő katona nem veszíti el a reményt, és az üszkös romok alatt megleli a szeretett nő szívét és egyebeit, egy gyönyörű, áttetsző követ, a sok kő között az igaz követ! Mi is így leltünk rá Balázs Attila szép kis történeteire.

Nem a klasszikus értelemben vett elbeszélések ezek, egyetlen cselekménysorozatra épülnek, többszöri helyváltozással, sok szereplővel és fordulattal. Tematikájuk és nyelvezetük sem hagyományos. E téridő-utazás főszereplői híres emberek a magyar irodalom és történelem világából, közszereplők napjainkból vagy a közelmúltból, időbeli és térbeli határokat áthágva. Az igazán közös ezekben a történetekben a humor és az irónia. *A Nálunk a labda (csak a pálya lejt)* című műben öniróniára bukkanunk. Nem keserű öngúny ez. Ahogy a szerző másokon tud vidulni, úgy tud saját magán is. A történetmenet szabálytalan, oldott, el-elkanyarodik a történetmondás hagyományos formáitól, az elemek felfűzésében a társító logika dominál a narratív logika felett. Az előbb említett elbeszélésben a szerző játékra hív bennünket: „*íme egy kérdés!* Aki gyorsabban megválaszolja, mint én, ingyen elküldöm neki ezt az írást. Nincs jelentkező?

Fogadjunk, nem is lesz. Vagyis előbb a kérdés:

– Mi köze Herkulesnek a disznóvágáshoz, mindkettőnek pedig a gyerekjátékhoz?

Na, ez csupán amolyan bibliai kérdés-alakzat, mindössze nekem jelent szilárd pontot, kínálkozó retorikai eszközt, hogy még használható,

rugaskodó lábammal kimozdítsam magam a kívánt irányba. Választ nem várok a némaságban, csupán a magamét” (195).

Érdeemes utalni az elbeszélések zenei vonatkozású motívikájára: a dalszövegekből való idézetekre, még a vonat kattogására is rímet farag a szerző, ahogy azt olvashatjuk a *Laudánium expressz*ben. A kiemelt szereplők mellett rejtett zugából gyakran visszatér a hattyúmotívum. Ez már első szóra megmozgatja képzeletünket, a hattyú tehát sejteti a jó végkifejletet, balázsattilásan szólva, a happy endet.

Ez a könyv egyfajta útikalauz, amely időket és tereket határtalanra tágítva vezet bennünket a javasolt útvonalakon. Balázs Attila minden történet cselekményét alárendeli az elbeszélés útvonalának, mindegyik szöveg külön-külön is megállja a helyét, ezáltal sokszínűvé teszi a könyvet. A választott irány és annak következményei válnak elsődleges jelentésszervező elemekké ezen az úton, ami egyfajta bolyongást jelent, egy „igazkő” keresését. Szüntelen utazásai térben, időben és gondolatban egyediek, rá jellemzők, de lehetővé teszik, hogy mi is „belevesszünk” a cselekmény útvestőibe.

A könyvet olvasva bepillantást nyerünk a szerzői világ kulturális nyitottságába, széles tudásanyagába. Irodalmi-kulturális háttérismeretekre alapuló gondolatmenete nem hivatott megkönnyíteni a könyv olvasását, ám jól mutatja azt, hogy számára a literatúra nem (csak) játék. Úgy formálja a szövegeit, hogy történetkezelése alakilag is hasonlítson egy vadregényes erdő útvestőihez. Írásai ösvényszerűen vezetik az olvasót az irodalmi hagyomány legsűrűbb rengetegeibe, hiszen a kő, amit Csáth is keres¹, valahol ott lapul mélyen az avar alatt.

¹ „Az üszkös romok alatt megleled a szeretett nő szívét és egyebait, egy gyönyörű áttetsző követ. A SOK KŐ KÖZÖTT LELD MEG AZ IGAZ KÖVET! Akkor újra teljesül a csoda” (167).